



Dr. RADMILA MATEJČIĆ (1922–1990) In memoriam

Preuranjena smrt istrгла je iz naših redova štovanu i dragu kolegicu, dugogodišnju suradnicu Instituta za povijest umjetnosti dr. Radmilu Matejčić. Njezino mnogostruko stvaralačko pregnuće i naoko neiscrpna vitalnost prekinuti su u trenutku kad je trebala ostvariti najzrelije sinteze, »u miru« od ostalih obaveza dovršiti široko razvedena povijesnoumjetnička istraživanja i zaokružiti životno djelo svoga znanstvenog rada.

Radmila Matejčić, naša teta Rada, kako smo je u institutskim krugovima prijateljski oslovljavali, pripadala je generaciji povjesničara umjetnosti čiji je djelatni habitus posebna »kova«. Svestrano pregalaštvo koje se u nje protezalo na kulturno, muzejsko, pedagoško i znanstvenoistraživačko polje rada, znak je raspoznatljivosti kojom se odlikuju samo iznimne stvaralačke osobnosti, kakvih je među našim suvremenima danas sve manje. Svako polje rada kojim se Radmila ponaosob bavila bilo bi samo za sebe dovoljno da ispuni prosječan radni vijek, posebice kad pouzdano znamo s kojim se potpunim predanjem i profesionalnom odgovornošću posvećivala i najmanjem radnom zadatku.

Kao diplomirani arheolog i povjesničar umjetnosti u svojoj četrdesetgodišnjoj radnoj aktivnosti Radmila Matejčić bila je – srednjoškolski profesor, bibliotekar, muzejski kustos, upravitelj Narodnog muzeja u Rijeci, istraživač arheologije, kulturne povijesti i povijesti umjetnosti, podvodni arheolog i likovni kritičar.

Njezina iznimno plodna i raznorodna djelatnost dosljedno se ogledava u opsežnoj stručnoj i znanstvenoj bibliografiji, koju jednim prigodnim osvrtom nije uopće moguće sagledati. Veliku erudiciju i godinama sistematski akumulirano znanje, pod kraj svoga radnog vijeka prenosila je živom riječju studentima Pedagoškog fakulteta u Rijeci, gdje je s rijetkim entuzijazmom utemeljila studij povijesti umjetnosti, uspjevši pritom odgojiti i osposobiti prvu generaciju svojih nasljednika.

Sve to i još mnogo više ušlo je u radni doseg ove neumorne djelatnice koja je svu svoju snagu i strast uložila u proučavanje, vrednovanje, očuvanje i populariziranje naše umjetničke baštine, a posebno smo joj zahvalni za veliki doprinos na obradi spomeničkog nasljeđa Rijeke, njezina stalnog obitavališta, te Istre, Hrvatskog primorja i Kvarnera, koji je prostor oduvijek smatrala svojim širim zavičajem. Voljela je ona taj svoj zavičaj i stoga mu je posvetila svu svoju istraživačku energiju koju jedna žena, majka i znanstvenica može u rad uložiti, da bi na kraju u tom silnom žaru prije vremena sagorjela.

Sabirući danas sva dovršena, te imajući u vidu ona njezina nedovršena djela, ostajemo zatečeni količinom obavljena posla, širinom interesa i tematskih područja u koja je istom dubinom znanstvene znatiželje uspijevala zaroniti i jednakom ih sustavnošću proučavati. Raspon njezina znanstvenog bavljenja protezao se od antike preko baroka i graditeljstva XIX. i XX. stoljeća sve do suvremenih likovnih pojava, a za pojedina razdoblja naše povijesnoumjetničke baštine dala je nezaobilazne doprinose.

Značajnija dionica znanstvene biografije Radmile Matejčić usko je vezana uz njezinu dugogodišnju suradnju na projektima Instituta za povijest umjetnosti. Započela je ta suradnja šezdesetih godina s obradom njezine magistarske teme *Sakralni spomenici barokne dobi u Rijeci*, da bi se logično nadovezala i učinkovito pojačala pri ostvarenju knjige *Barok u Hrvatskoj*, prve sinteze u nizu prikaza razvoja hrvatske umjetnosti po razdobljima i stilskim epohama. Bio je to iznimno zahtjevan i, s obzirom na stanje obrađenosti spomenika, gotovo pionirski posao. U tom projektu prvog sustavnog prikaza barokne umjetnosti na povijesnom tlu Hrvatske, što ga je kao koautorica ostvarila zajedno s dr. Anđelom Horvat i dr. Krunom Prijateljem pod koordinatorskom dr. Milana Preloga, obradila je dionicu *Barok u Istri i Hrvatskom primorju*. Uz obilje spomeničke građe, koja je tu po prvi put znanstveno sistematizirana, uspjela je izdvojiti i vrednovati posebne umjetničke vrijednosti karakteristične za ovo područje, među kojima nisu samo vrhunska ostvarenja nego i tipološki zanimljive grupe spomenika, poput drvorezarenih »zlatnih oltara« koji nesumnjivo predstavljaju osebujnu komponentu istarskog baroka i nadovezuju se na venecijanske uzore. I unatoč tomu što je prvi prikaz barokne umjetnosti nužno morao obuhvatiti sustavni pregled cjelokupne umjetničke produkcije, Radmila Matejčić je uspjela zadovoljiti visoke interpretativne zahtjevnosti sintetičkog pristupa osvjetlivši u uvodnim poglavljima složene povijesne kontekste i mnogostruke utjecaje koji su uvjetovali autentičan umjetnički razvoj barokne dobi na ovim prostorima. Nakon toga kapitalnog zadatka prihvatila se jednako zdušno obrade graditeljskog nasljeđa Rijeke, kojim se već ranije bavila, obrativši posebnu pozornost arhitekturi XIX. i XX. stoljeća, razrješujući pritom ključne probleme riječkog urbanizma.

Dugogodišnje proučavanje kulturne povijesti, graditeljstva i prostornog razvoja Rijeke, od najstarijih povijesnih slojeva do danas, rezultiralo je objavljivanjem knjige tekstova i rasprava *Kako čitati grad – Rijeka jučer i danas*. Dvapat ponovljeno izdanje te knjige najbolje posvjedočuje da su autoričini stvaralački napori bili usmjereni onim povijesnoumjetničkim temama koje aktualnom problematikom prelaze okvire znanstvenog, poprimajući razmjere širega kulturnog interesa, a to je oduvijek bila bitna značajka njezina tematskog izbora i znanstvenog pristupa. Kao što se jednostavno ne može sumarno obuhvatiti Radmilina ukupna djelatnost, tako se u ovoj prilici ne mogu niti pobrojiti sve teme i spomenici što ih je u okviru programa Instituta znanstveno obrađivala. Dovoljno je upozoriti kako je njezino sudjelovanje na nekim kompleksnijim istraživanjima i akcijama naprosto bilo nezaobilazno. Pritom u prvom redu mislimo na istraživanje *graničnih utvrda i gradova Rašporskog kapetanata u sjevernoj Istri*, rad na znanstvenoj

podlozi za revitalizaciju *Buzeta*, i, dakako, veliku retrospektivu *Kultura pavlina u Hrvatskoj* te niza drugih projekata. Za sve nas iznenadna, smrt je prekinula Radmilinu dugogodišnju plodnu i poticajnu vezu s Institutom, zatekavši je usred obrade *umjetnosti isusovaca u Hrvatskoj*, još jednoga velikog ekipnog zadatka. Svoj udio u toj značajnoj dionici naše sakralne baštine ona, nažalost, više nije uspjela dovršiti.

Gubitak Radmile Matejčić, s kojim se kao suradnici i prijatelji uopće jedva mirimo zbog njezinih iznimnih ljudskih vrlina, najizravnije smo u našim redovima osjetili upravo na nedovršenoj dionici isusovačke baštine. Odjednom smo shvatili da je Radmila svojim znanstvenim kapacitetima pokrivala određena područja naše povijesti umjetnosti u kojima će se još dugo poslije nje osjećati teško nadoknativa praznina. Možda je to dodatni razlog što njezinu nepovratnu odsutnost tako teško prihvaćamo.

Ivanka Reberski